

Recall în România

În țara noastră, recall, definit ca revocarea mandatului prin referendum, nu se aplică decât președintelui. Conform articolului 95 din Constituția României, președintele poate fi suspendat „în cazul săvârșirii unor fapte grave prin care încalcă prevederile Constituției^[1].” Pentru declanșarea procedurii, sunt necesare votul deputaților și senatorilor reuniți în ședință comună și, de asemenea, consultarea Curții Constituționale. Dacă votul este favorabil, în 30 de zile se organizează un

referendum care trebuie validat de o majoritate a cetățenilor prezenți la vot. În urma legii 341/2013, pentru suspendarea președintelui trebuie să participe la referendum 30% din cei de pe listele electorale și, totodată, numărul voturilor valabile exprimate trebuie să reprezinte 25% din totalul cetățenilor de pe listele electorale^[2]. În prealabil, era necesară o prezență la vot de 50%, ceea ce a dus la eșecul celei de-a doua tentative de demitere a Președintelui Traian Băsescu în iulie 2013^[3].

Mandatele autorităților locale

Conform legii 393/2004, un consilier local sau județean își pierde scaunul odată cu demisia sau excluderea din formațiunea pe listele căreia a fost ales. Primarul își pierde poziția în cazul în care demisionează din partidul de care aparține la alegeri^[4]. Conform legii 14/2003, decizia de a elimina un membru ține exclusiv de partid și de regulamentele sale^[5]. Mai mult, conform legii 286/2006, dacă cetățenii dintr-o localitate strâng semnături de la 25% din persoanele cu drept de vot, aceștia pot obține un referendum pentru dizolvarea consiliului local sau revocarea mandatului primarului^[6].

Atât legea 393/2004, cât și legea 14/2003 au fost contestate la Curtea Constituțională, care s-a pronunțat asupra lor în decizia 280/2013^[7]. Argumentele pro și contra au abordat teme esențiale, ce țin de natura mandatului și a responsabilităților aleșilor față de cetățeni. Astfel, autorul contestației a argumentat că în cazul consilierilor, retragerea mandatului de către partid – consecința directă a excluderii din partid fiind pierderea mandatului – nu este justificată pentru că partidul poate „înfrânge voința electoratului atunci când interesele sale o cer, prin excluderea consilierului local din partid” și că, mai mult, o astfel de acțiune limitează dreptul alesului de a-și exercita mandatul și dreptul său la exprimare. Apelul la CCR a argumentat și că legea 14/2003 restrânge accesul consilierilor la justiție, pentru că în pofida faptului că legea 393 permite atacarea hotărârii partidului în instanță^[8], legea 14/2003 precizează că deciziile privind retragerea statutului de membru țin doar de organizarea internă a partidelor.

Curtea Constituțională a respins inițial ambele argumente. Referitor la pierderea calității de consilier, CCR a amintit că sistemul electoral prevede alegerea consilierilor locali pe liste alcătuite de partide și a argumentat că, în definitiv, votul cetățenilor este pentru platforma unui partid și nu pentru un candidat anume. „Or de vreme ce alesul local nu mai este membru al partidului [...]

înseamnă că nu mai întrunește condițiile de reprezentativitate și legitimitate necesare îndeplinirii programului politic pentru care alegătorii au optat.” În caz contrar, „mandatul în exercițiu, astfel continuat, nu mai corespunde voinței inițiale a electoratului^[9].”

În ceea ce privește aria de decizie a partidelor, curtea a susținut la vremea aceea prevederile legii partidelor politice 14/2003, precizând că instanțele nu sunt legitimate să se pronunțe pe marginea aspectelor ce țin de regulamentele interne, pentru că acestea sunt guvernate de reguli deontologice stabilite între membrii formațiunilor și care nu țin de dreptul comun^[10]. În decembrie 2013, însă, CCR și-a schimbat poziția. Astfel, curtea s-a exprimat de acord cu argumentul conform căruia articolul 16, alineatul 3 din legea 14/2003 este neconstituțional, pentru că restrânge accesul consilierilor la justiție. Mai exact, CCR a considerat că normele care instituie drepturi și obligații ale membrilor partidului și sancțiuni pentru abaterile de la aceste prevederi nu au doar natură deontologică ci și natură juridică^[11]. În consecință, o instanță poate examina decizia de excludere a unui membru de partid din punctul de vedere al „respectării statutului partidului, a procedurii statutare și a modului de stabilire și aplicare a sancțiunilor”^[12].

Încă un aspect interesant s-a pus în discuție cu ocazia deciziei inițiale, asupra legii privind statutul aleșilor locali: de ce ar fi permisă retragerea de către partid a mandatului unui consilier dacă același lucru nu este posibil pentru primari și membrii parlamentului? Despre primari, Curtea a explicat că aceștia reprezintă autorități executive, supuse unui alt statut legal. Despre parlamentari, CCR a subliniat că „sunt reprezentanții întregului popor, prin care acesta exercită suveranitatea națională ... și care acționează în virtutea unui mandat reprezentativ acordat de întreaga națiune” și că legea fundamentală specifică foarte clar în ce condiții poate sau nu înceta calitatea de deputat sau senator.

Mandatele parlamentarilor

Alineatul 2 al articolului 70 din Constituția României precizează: „Calitatea de deputat sau senator încetează la data întrunirii legale a Camerelor nou alese sau în caz de demisie, de pierdere a drepturilor electorale, de incompatibilitate ori de deces”. Articolul 72 privind imunitatea parlamentară prevede că „deputații și senatorii pot fi urmăriți și trimiși în judecată penală pentru fapte care nu au legătură cu voturile sau cu opiniile politice exprimate în exercitarea mandatului, dar nu pot fi percheziționați, reținuți sau arestați fără încuviințarea Camerei din care fac parte, după ascultarea lor. Urmărirea și trimiterea în judecată penală se pot face numai de către Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție. Competența de judecată aparține Înaltei Curți de Casație și Justiție”. Astfel, pentru a-și pierde mandatul, un membru al parlamentului trebuie să fie declarat incompatibil de către ICCJ^[13] sau să fie condamnat penal cu executare, pierzându-și drepturile electorale pe durata încarcerării și/sau pe o durată stabilită în sentință.

Unii politicieni au menționat în ultimii ani ideea de a revoca mandatele parlamentare prin referendum, dar ideea nu a fost îmbrățișată oficial de niciun partid^[14]. Deși promovat și de anumiți membri ai societății civile cu ocazia revizuirii Constituției, recall-ul nu s-a bucurat de sprijinul politic pe care l-a câștigat propunerea de a anula automat mandatele parlamentarilor care își schimbă partidul^[15]. Revocarea automată s-a regăsit în documentul Comisiei pentru Revizuirea Constituției din 2013, ca amendament la articolul 70: „Calitatea de deputat sau de senator încetează la data demisiei din partidul sau formațiunea din care a fost ales sau la data înscrierii într-un alt partid sau o altă formațiune politică.”^[16] De altfel, în 2014, Victor Ponta afirma că „PSD trebuie să aibă o poziție vizavi de mandatul imperativ al parlamentarilor. Un parlamentar care a candidat cu PSD, în momentul în care părăsește PSD să își piardă acest mandat. Dacă primarul sau

consilierul local își pierd mandatele în momentul în care pleacă din partid, nu cred că există o problemă să existe această prevedere și pentru parlamentari”^[17].

Constituția actuală precizează clar că „orice mandat imperativ este nul” în articolul 69, intitulat „Mandat reprezentativ” (secțiunea II – Statutul deputaților și al senatorilor). Dacă revocarea automată sau prin referendum a mandatelor reprezintă sau nu o formă de mandat imperativ este un subiect disputat – pe care l-am abordat în secțiunea „Recall în Lume”. În eventualitatea în care anularea mandatelor în urma părăsirii formațiunii politice ar fi adoptată în noua Constituție, este posibil ca articolul 69 să fie eliminat.

Rămân, însă, întrebările esențiale pe care trebuie să le luăm în calcul când cântărim meritele recall-ului, atât în general cât și în contextul românesc:

- Ce înseamnă democrația reprezentativă? Câtă libertate și independență ar trebui să aibă aleșii noștri la nivel național? Libertatea și responsabilitatea parlamentarilor se manifestă mai degrabă cu scopul de a reprezenta „voința” cetățenilor, sau pentru a urmări „interesul” public, așa cum îl înțeleg ei?
- Pe cine și ce reprezintă parlamentarii? Între ansamblul cetățenilor, alegătorii din circumscripțiile în care au fost aleși și partidul de care aparțin, pentru cine ar trebui să vorbească și să decidă în primul rând aceștia? Ar trebui cineva să aibă dreptul de a decide mandatul unui parlamentar – și dacă da, cine?
- Este procedura de recall necesară și oportună în contextul instituțional din România? este Recall-ul constituțional, și dacă nu, ar trebui să fie? Este compatibilă revocarea mandatelor de către cetățeni cu sistemul electoral mixt actual? Ce probleme dorim să adresăm prin adoptarea recall-ului și care e maniera cea mai bună de a le rezolva?

[1] Curtea Constituțională a României, Decizia 471/2013, 14 noiembrie 2013, http://www.ccr.ro/files/products/Decizie_471_2013.pdf (accesat 1 Februarie 2014).

[2] Alina Neagu, „Curtea Constituțională a invalidat referendumul cu scorul 6-3. Traian Basescu revine la Cotroceni”, Hotnews, 21 august 2013, <http://www.hotnews.ro/stiri-esential-13063437-ora-10-00-incepe-sedinta-curtii-constituționale-care-urmeaza-decizia-daca-referendumul-este-sau-nu-valid.htm> (accesat 27 ianuarie 2014).

[3] Legea 393/2004, http://www.euroavocatura.ro/legislatie/443/Legea_nr_393_2004_Actualizata_privind_Statutul_alesilor_locali/page/2#nextPage (accesat 27 ianuarie 2014).

[4] Legea 14/2003, Art. 15, alin. (3) Dobândirea sau pierderea calității de membru al unui partid politic este supusă numai jurisdicției interne a partidului respectiv, potrivit statutului partidului. Disponibilă la http://lege5.ro/Gratuit/gmzdmobygi/legea-partidelor-politice-nr-14-2003?pi_d=144023182&d=2012-08-06#p-144023182 (accesat 28 ianuarie 2014).

[5] Curtea Constituțională a României, Decizia 280/2013, <http://www.ccr.ro/Gratuit/gm3tenbuga/decizia-nr-280-2013-referitoare-la-respingerea-exceptionii-de-neconstituționalitate-a-prevederilor-art-16-alin-3-din-legea-partidelor-politice-nr-14-2003-si-ale-art-9-alin-2-lit-h1-din-legea-nr-393-2004> (accesat 27 ianuarie 2014).

[6] Legea 286/2006, http://legislatie.resurse-pentru-democratie.org/286_2006.php.

[7] Art 9, alin. (10) În cazul revizievale se alin. (2) lit. c)-e) și h1), hotărârea consiliului poate fi atacată de consilier, la instanța de contencios administrativ, în termen de 10 zile de la comunicare. Instanța se va pronunța în termen de cel mult 30 de zile. În acest caz, procedura prealabilă nu se mai efectuează, iar hotărârea primei instanțe este definitivă și irevocabilă.

[8] Curtea Constituțională a României, Decizia 280/2013.

[9] Curtea Constituțională a României, Decizia 280/2013.

[10] Curtea Constituțională a României, Decizia 530/2013, http://www.ccr.ro/files/products/Decizie_530_2013.pdf, 3.

[11] Curtea Constituțională a României, Decizia 530/2013, 3.

[12] Condițiile care determină incompatibilitatea se regăsesc în legea 161/2003.

[13] Elena Udrea a propus acest lucru la intrarea sa în Camera Deputaților în 2008: „Elena Udrea vrea lege pentru demiterea parlamentarilor lenesi”, Libertatea, 17 decembrie 2008, <http://www.libertatea.ro/detalii/articol/udrea-vrea-lege-pentru-demiterea-parlamentarilor-lenesi-224246.html> (accesat 10 februarie 2014). De asemenea, deputații PNL Dan Motreanu și Octavian Popa au propus recall în cadrul discuțiilor despre revizuirea constituției: „Referendum pentru demiterea parlamentarilor migratori/traseiști”, Cotidianul, 23 mai 2013, <http://www.cotidianul.ro/referendum-pentru-demiterea-parlamentarilor-migratori-traseiști> (accesat 10 februarie 2014).

[14] Asociația pentru Apărarea Drepturilor Omului în România – Comitetul de la Helsinki, „

[15] Cere-ți dreptul constituțional de a schimba parlamentarii în timpul mandatului”, 13 decembrie 2013, <http://www.apadere.org/blog/cere-ti-dreptul-constituțional-de-a-schimba-parlamentarii-in-timpul-mandatului/> (accesat 29 ianuarie 2014).

[16] TVR, „Revizuirea Constituției: Traseismul politic va fi sancționat cu pierderea mandatului”, 13 iunie 2013, http://stiri.tvr.ro/revizuirea-constituției-traseismul-politic-va-fi-sanționat-cu-pierderea-mandatului_31601.html (accesat 1 februarie 2014).

[17] Alina Neagu, „Propunerile PSD pentru revizuirea Constituției: pierderea mandatului de către parlamentarii care demisionează din partid și clarificarea drepturilor președintelui”, Hotnews, 10 februarie 2010, <http://www.hotnews.ro/stiri-politic-6874252-propunerile-psd-pentru-revizuirea-constituției-pierderea-mandatului-catre-parlamentarii-care-demisioneaza-din-partid-clarificarea-drepturilor-presedintelui.htm> (accesat 1 februarie 2014).